

10. Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді : Указ Президента України від 12 черв. 2015 р. № 334 // Урядовий кур'єр. – 2015. – №106. – С. 7.
11. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки // Урядовий кур'єр. – 2015. – №193. – С. 10.
12. Тарасюк, А. Професійно-патріотичне виховання курсантів як складова навчального процесу в інституті контррозвідувальної діяльності Національної академії СБ України / А. Тарасюк, В. Чугаєвський // Вища школа. – 2012. – №9. – С. 102-107.

В статье рассматриваются различные формы и методы культурно-просветительской работы, обеспечивающих формирование у молодого поколения высокого патриотического сознания. Отмечено, что раскрытие и пропаганда библиотечных фондов осуществляется путем проведения презентаций, творческих встреч, традиционных и современных выставок и тому подобное.

Ключевые слова: библиотека, культурно-просветительская деятельность, воспитательная работа, национально-патриотическое воспитание, военно-патриотическое воспитание, патриотизм, духовность.

The article concerns the various forms and methods of cultural and educational activities, providing formation of high Patriotic consciousness of young generation. It is noted that the disclosure and promotion of library collections is carried out by means of presentations, meetings, traditional and modern exhibitions and so on.

Keywords: library, cultural and educational activities, upbringing work, national-patriotic education, military-patriotic education, patriotism, spirituality.

Великосельська О.М.,
завідувач науково-методичного відділу
наукової бібліотеки Хмельницького національного університету

Культурно-просвітницька робота бібліотеки як основа створення інтелектуального та культурного середовища університету

Підкреслюється важливість культурно-просвітницької та виховної діяльності бібліотек ВНЗ, висвітлюється досвід виховної роботи наукової бібліотеки Хмельницького національного університету, що сприяє формуванню у студентської молоді високої патріотичної свідомості, здорового способу життя, гуманістичного світогляду.

Ключові слова: бібліотека, культурно-просвітницька діяльність, виховна робота, національно-патріотичне виховання, проектна діяльність, читання.

Загальноцивілізаційні тенденції розвитку — глобалізація, інформатизація та нові технології, що проникають в усі сфери життя, глобальні загрози ставлять на порядок

денний завдання не тільки змін в освіті, а й у системі виховання студентської молоді. Не даремно говорять – якщо хочеш дізнатися про майбутнє суспільства, то подивись на його молоде покоління. Сутність моральних цінностей не змінювалася від Конфуція до наших часів, лише змінюється відношення до них та їх реалізація в житті. Держава, котра дбає про своє майбутнє, мусить постійно піклуватися про виховання молоді.

До виховання гармонійно розвиненої молоді людини у ВНЗ зобов'язують нормативно правові документи нашої держави, зокрема: Закони України “Про освіту” та “Про вищу освіту”, Державна національна програма “Освіта”, Національна доктрина розвитку освіти, Концепція національно-патріотичного виховання та інші. Як зазначається в Концепції національно-патріотичного виховання “ідеалом виховання виступає різнобічно та гармонійно розвинений, національно свідомий, високоосвічений, життєво компетентний громадянин, здатний до саморозвитку та вдосконалення”. Тому перед вищою школою стоять важливі завдання не лише підготовки професіоналів обраного фаху, творчих особистостей з високим рівнем інтелектуального розвитку, але й виховання у студентській молоді високих моральних і культурних якостей, активної громадської позиції, національної свідомості та патріотизму. Глобальний простір, у який інтегрується наше студентство, передбачає засвоєння надбань культури різних народів. Тому постає потреба в здатності молодого покоління до входження у світовий соціокультурний простір – за умови збереження української національної ідентичності.

Бібліотеки ВНЗ є складовою частиною освітнього середовища і, відповідно, елементом системи освіти. Виконуючи основну свою функцію інформаційного забезпечення наукового й навчально-виховного процесів, бібліотеки сприяють вихованню морально досконалої особистості, пропагують через книгу зміст загальнолюдських цінностей, історичної, наукової та культурної спадщини, ідеї національного державотворення. У сучасних умовах книгозбірні вищих навчальних закладів перетворилися на інститути, де створено особливе інтелектуально-емоційне середовище, захоплює передусім для студентства. [4].

Питання збереження культури, відродження духовності в сьогоденні умовах набувають особливої актуальності. Сьогодні відкидаються одні ціннісні орієнтири і народжуються нові пріоритети. Кожна особистість стоїть перед дилемою: орієнтуватися на матеріальне споживання, чи вибрати шлях, який базується на духовних цінностях. Тому постійно підвищується соціальна роль бібліотеки вишу як центра інформації і місця організації дозвілля студентської молоді, адаптації до нових умов життя й задоволення інтелектуальних і духовних запитів.

Культурно-просвітницька робота наукової бібліотеки Хмельницького національного університету є важливою складовою діяльності книгозбірні, невід'ємною частиною виховної роботи університету в цілому. В. Сухомлинський підкреслював, що «виховання в широкому розумінні цього слова — це багатогранний процес духовного збагачення й оновлення і тих, кого виховують, і тих, хто виховує». Він розумів виховання як самостійну бажану соціальну дію.

Нова концепція системи освіти і національного виховання вимагає у бібліотеки університету переорієнтації культурно-просвітницької діяльності, пошуків нових форм і методів роботи. Сьогодні бібліотека активно співпрацює з ректоратом, деканатами, кафедрами, заступниками деканів з виховної роботи, з відділом навчально-виховної роботи університету, студентською радою, з кураторами студентських академічних груп щодо виховання такої особистості, якій властиве відчуття європейської громадськості, яка здатна жити і діяти в соціально-економічних умовах інтеграції України в європейський простір, водночас залишаючись патріотом своєї Батьківщини, маючи сформовану національну свідомість. Духовно-моральне, патріотичне виховання стає найважливішим аспектом у роботі наукової бібліотеки університету, яке орієнтоване на унікальність, своєрідність кожної молоді людини, на її духовний внутрішній світ; гуманізм, свободу, щастя і всебічний розвиток.

Творче партнерство викладачів, науковців, студентів та бібліотекарів університету в культурно-просвітницьких заходах є запорукою ефективного інформаційного впливу на студентство, дає можливість працювати командою, творчо підходити у вирішенні питань створення інтелектуального та культурного середовища університету.

Масова робота — це публічна діяльність. І від того, як вона організована й проводиться, залежить не тільки імідж бібліотеки, але й ВНЗ. Саме культурно-просвітницька робота, як ніяка інша діяльність, здатна створити позитивний імідж бібліотеки або опустити її престиж, оскільки спілкування проводиться з організованими групами читачів, де легше й швидше формується громадська думка. Вона сприяє тому, що до послуг бібліотеки звертаються не тільки за конче необхідною інформацією, а й тому, що бібліотека стає осередком культурного збагачення, творчої та інтелектуальної діяльності, центром неформального спілкування, місцем відпочинку, проведення дозвілля. Щоб зацікавити студентську молодь просвітницькою роботою, бібліотекарі намагаються проводити нестандартні заходи, формувати партнерські стосунки, створювати атмосферу щирості, відкритості. На успіх працює і назва заходу, і неординарність сценарію. Для подолання одноманітності заходів бібліотекарі розвивають творчу палітру, використовуючи, приміром, інтригуючий початок заходу або ж полемічний характер викладу матеріалу. Зазвичай виступи готуються державною мовою, пишуться так, щоб їх вільно розповідати, а не читати.

Із зацікавленням сприймається молоддю демонстрація слайдів, відеороликів, фрагментів із художніх, документальних та аматорських фільмів, які суттєво доповнюють розповідь бібліотекаря. Нестандартна форма проведення заходу дає можливість зробити його емоційним, душевним, використати музику, репродукції картин, фотокартки, інсталяції та інший ілюстративний матеріал.

При виборі форм проведення заходів, звичайно, працівники бібліотеки віддають перевагу тим, у яких студенти виступають не пасивними слухачами, а найактивнішими учасниками, оскільки у порівнянні з іншими структурними підрозділами університету бібліотека має найкращі для цього можливості.

Досвід роботи показує, що саме ті заходи, сценарії яких передбачають залучення до активної участі найбільшої кількості учасників, користуються серед студентів найбільшою популярністю. Слово завжди несе людям не лише думки, але й передає почуття виступаючого. Ідеї можна взяти в книзі чи в іншому джерелі, а емоцію — ні, вони завжди свої, власні. І, мабуть, ходять на наші просвітницькі заходи не так за інформацією, скільки за емоціями.

З метою створення цілісної системи національно-патріотичного виховання студентської молоді університету та формування свідомого громадянина - патріота Української держави, активного провідника національної ідеї з 2015 року в книгозбірні діє проект «Ти - одна й неподільна, Україно моя вільна», керівником якого є к. іст. н., директор наукової бібліотеки О.Б. Айвазян. Вчені світу визнають, що патріотизм є могутньою і непереможною духовною силою кожного народу. Патріотичне виховання — це виховання готовності до захисту Вітчизни, мужності, відваги, розуміння громадянського обов'язку, який передбачає у будь-який час стати на захист Батьківщини. Своєю місію бібліотека вбачає у вихованні студентської молоді на героїко-патріотичних, морально-духовних, національно-державницьких традиціях і звичаях українського народу, козацтва. Проект передбачає використання різноманітних форм і методів просвітницької роботи під час підготовки та проведення пам'ятних дат, державних свят тощо. В рамках проекту проводяться зустрічі з ветеранами Другої світової війни 1939 - 1945 років та афганської війни; національно-патріотичні форуми «Пам'ятаємо... Ніколи знову», «Ви захистили нас. Ви дали нам життя», присвячені скорботним і світлим Дням травня; уроки пам'яті «Війна — жорстокіше немає слова», «Не стерти з пам'яті той спомин про війну»; уроки мужності «Пам'ять про героїв стукає в наші серця», «Мужність

залишається у віках» тощо. Великий інтерес у студентів викликали тематичні огляди циклу: «Національні символи України».

Особливим для українців є день 14 жовтня. Водночас з Днем Покрови Пресвятої Богородиці та Днем Українського козацтва вперше на державному рівні у 2015 році відзначався День захисника України. Свій день народження святкувала і рідна альма-матер - Хмельницький національний університет. До цих знаменних дат для студентів-першокурсників проводилися уроки патріотичного виховання «За Україну, за її долю, за честь і волю», урок краєзнавства «Хмельницький національний університет: історія та сьогодні», екскурс у минуле «Тої слави козацької повік не забудем».

Вивчати, пізнавати минуле й сучасне свого міста, своєї землі й свого народу – це й пізнавати себе. Історія міста — це наша любов до нього: вчора, сьогодні, завтра. Напередодні святкування Дня міста Хмельницького в рамках міського фестивалю «Слово єдне!» відбулась літературна зустріч студентської молоді з подільськими майстрами слова «Плоскирів... Проскурів... Хмельницький»: В.Ц. Міхалевським, В.І. Горбатюком, М.М. Кульбовським, М.Б. Дем'янюк, М.В. Бортник, Г.В. Корицькою, М.П. Цимбалюком. В студентських групах проводились літературно краєзнавчі години «Хмельницький — екскурс у минуле» та віртуальні подорожі неповторними й дивовижними куточками подільського краю «Краса України – Поділля. Туристичними шляхами Хмельниччини». Викликають зацікавленість серед студентської аудиторії просвітницькі заходи з циклів «Відкриття минулого заради майбутнього», «Абетка відомих імен».

Зокрема, патріотичному вихованню сприяють як традиційні книжкові виставки в читальних залах та на абонементі, так і віртуальні виставки, які розміщені на сайті бібліотеки: «Тарас Шевченко – велет духу», «Ми мову називаємо святою», «Українське вбрання – частка народної душі», «Скорботна свічка пам'яті святої» та інші.

Активна популяризація здорового способу життя, профілактика шкідливих звичок та наркотичної залежності є ще одним із напрямків роботи бібліотеки з університетською молоддю. В рамках просвітницького проекту «Здоров'я молоді — здоров'я нації» в бібліотеці проводилися: урок-застереження «Рабство за власним бажанням»; години спілкування «Стоп курінню та алкоголю», «СНІД — трагедія наших днів».

До Всесвітнього дня здоров'я в науковій бібліотеці проводився тиждень популяризації літератури про здоровий спосіб життя «Бути здоровим — це здорово». В рамках тижня в читальному залі та на абонементі відбулися презентації книжкових виставок «Молодь світу за здоровий спосіб життя», «Здоров'я молоді - здоров'я нації», «Орієнтир – здоровий спосіб життя»; слайд-бесіда «Ціна залежності – життя»; книжковий фуршет «Здоров'я на вашому столі».

На жаль, інтенсивний розвиток комп'ютерних технологій, посилення впливу Інтернет-культури і телебачення призвели до різкого падіння інтересу молоді до високохудожньої літератури і до друкованого слова загалом. Сьогодні серед загальносвітових проблем далеко не останнє місце займає криза читання студентської молоді. Ця ситуація викликає занепокоєння в українському суспільстві, а найбільше — у професійному середовищі бібліотечних працівників і освітян.

З метою активізації роботи книгозбірні на підтримку книги і читання та збереження їх як найважливіших засобів інтелектуального, творчого та духовного розвитку особистості у НБ п'ятий рік поспіль реалізується просвітницький проект «Читання книги та її популяризація в науковій бібліотеці Хмельницького національного університету» (наукові керівники — д. філол. н., проф., зав. каф. української філології М.М. Торчинський, директор наукової бібліотеки, к. іст. н. О.Б. Айвазян, художній керівник - старший викладач кафедри української філології Т.П. Коваль), в рамках якого широко пропагуються документи й матеріали з історії вітчизняної та світової культури.

Основний принцип проекту — індивідуальний підхід і увага до кожного читача, пошук нових нестандартних форм популяризації книги, читання і бібліотеки серед студентів.

За роки творчої співпраці наукової бібліотеки, кафедри української філології та студентського літературного театру «Глорія», що діє при кафедрі, в межах проекту проведено близько 30 спільних загально університетських просвітницьких заходів, різноманітних за жанром та тематикою. Це і національно-мистецькі форуми, брейн-ринги, конкурси читців, перформанси, літературні дискусії, презентації книг, зустрічі з відомими сучасними українськими письменниками та поетами, літературознавчі години, уроки поезії та духовності, поїздки Шевченківськими місцями та багато інших креативних проєктів

Щорічно в бібліотеці широко відзначаються Шевченківські дні. Тарасове Слово продовжує наснажувати нас своєю цілющистю, у ньому ми черпаємо сили для звершень, окреслених пророчим Заповітом.

В рамках Шевченківського свята проводяться літературні зустрічі «Подільська Шевченкіана» з творчими діячами Хмельниччини - лауреатами обласної премії ім. Т.Г. Шевченка письменником, краєзнавцем М.М. Кульбовським та подільським поетом, головою Хмельницького обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» В.Ц. Міхалевським, а також з відомими сучасними українськими письменниками: Сергієм Жаданом, Мирославом Дочинцем, Андрієм Курковим.

У рік святкування 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка проводились національно-мистецькі проєкти «Встане правда! Встане воля!»; літературно-музичні композиції «Шевченко і час: скарби його високих дум»; презентовано II-й випуск художньо-публіцистичного альманаху «Думки творчий злет» Хмельницького національного університету, в якому літератори та митці образотворчого мистецтва університету представили широкому загалу зразки оригінальної творчості. В них вчувається дух українського генія Всесвіту - Тараса Григоровича Шевченка та незглибима щира любов до рідного краю, до України. Імпровізованою сценою для проведення Першого філологічного студентського перформансу «І оживе слава України!» став майданчик під відкритим небом біля університетського корпусу №3. В студентських групах відбулися години спілкування та роздумів: «Кобзар - книга невичерпна, книга на віки», «Чарівне слово Кобзаря», «Жінки в житті Тараса Шевченка» та інші.

Щорічно в рамках свята проводяться конкурси читців серед студентів-філологів університету. 2015 року VIII конкурс читців «Свою Україну любіть!» проводився на всеукраїнському рівні в м.Каневі на Чернечій горі біля могили Тараса Шевченка. Яскравою подією була несподівана зустріч з віце-прем'єр-міністром з гуманітарних питань і міністром культури України В'ячеславом Кириленком, який щиро визнав талант наших читців-конкурсантів, патріотизм студентської молоді Хмельниччини.

У квітні 2016 року відбувся I-й Шевченківський конкурс митців «Дніпро, Україну згадаєм...», присвячений Дню звільнення Т.Г. Шевченка з кріпацької неволі 22 квітня 1838 року. Конкурс проводився під егідою ректора університету, професора Миколи Єгоровича Скиби. Засновниками й організаторами конкурсу виступили наукова бібліотека і студентський літературний театр «Глорія» кафедри української філології гуманітарно-педагогічного факультету. До участі у конкурсі заявки подали учнівська молодь шкіл м. Хмельницького, викладачі, співробітники, студенти ХНУ та Хмельницького торговельно-економічного коледжу. Свої авторські поезії на заочний конкурс у номінації «Авторська поезія-присвята Тарасові Шевченку» надіслали учні навчальних закладів Хмельниччини.

З великою любов'ю до славетного українця Т.Г. Шевченка конкурсанти читали його геніальну безсмертну поезію, авторські поезії-присвяти Тарасові Шевченку. На конкурсі звучали пісні на слова Великого Кобзаря. Підведення підсумків конкурсу та відзначення переможців грамотами й цінними подарунками проходило на гала-концерті. Сподіваємося, що проведення Шевченківського конкурсу «Дніпро, Україну згадаєм...» стане доброю традицією в стінах наукової бібліотеки.

Творчість — особливий стан душі, коли людину переполюють емоції, приходить натхнення, її величність Муза — і все це виливається у поетичні рядки, в оповідання, романи, сценічні образи...

Цікаво проходять в затишній арт-оселі літературної вітальні книгозбірні засідання літературного клубу «Роса» (науковий керівник - старший викладач кафедри української філології Т. П. Коваль), вечори поезії. На зустріч з обдарованими молодими літераторами поетичної «Роси» приходять почесні члени клубу, знавці та майстри художнього слова. Учасники клубу читають свої улюблені вірші, презентують нові поетичні твори. Гості коментують кожен виступ поетів-початківців, аналізують поетику текстів, дають цінні поради стосовно шліфування авторського стилю і розширення художнього світогляду молодих митців.

Під час проведення щорічного літературно-мистецького проекту «Презентація творчості молодих митців» літератори-початківці — есеїсти, поети, прозаїки, гумористи, драматурги, кіносценаристи (саме у цих жанрах студенти виявляють свій літературний талант!) — щиро дарують глядацькій аудиторії оригінальні зразки своєї літературної творчості. В рамках заходу проводиться презентація літературно-мистецького альманаху «Творчість молодих поетів і прозаїків».

Вже вдруге, у грудні відбулося літературно-мистецьке коло «Душа, окрилена мистецтвом...», яке об'єднує усіх присутніх в читальному залі книгозбірні: і учасників дійства - молодих читців, акторів студентських театрів, авторів власних поезій та прозових творів, і глядачів - щирих поціновувачів мистецтва та творчості в спільне літературно-мистецьке коло...

Завжди на таких заходах присутні проректори, декани факультетів, завідувачі кафедр, викладачі, співробітників університету, представники Управління освіти міської ради, відомі подільські письменники, поети, громадські діячі міста Хмельницького.

Інформація про проведення просвітницьких та інформаційних заходів в рамках проектів і програм публікується у фахових журналах з бібліотечної справи, в інформаційному бюлетені «Бібліотека в інформаційному просторі»; надається у ЗМІ; висвітлюється на веб-сайтах наукової бібліотеки та університету, у соціальній мережі Facebook. Співробітниками телерадіостудії ХНУ та студентами ГПФ створено відеофільми. На сьогодні у комунікаційному просторі Хмельницького національного університету наукова бібліотека є центром інформаційної, освітньої, культурної допомоги для всіх своїх відвідувачів. Кожен учасник, який бере участь у заходах, талановитий та унікальний по-своєму, з власним світобаченням і самовираженням. Кожен захід - це справжнє свято молодості, творчості, креативу, яке запам'ятовується надовго, залишаючи позитивні, прекрасні емоції в душі.

Очевидним є той факт, що у процесі проведення багатьох просвітницьких заходів у більшості студентів з'являється шанс розвинути такі здібності, як ініціативність, імпульсивність, передбачливість, далекоглядність, розсудливість, самостійність, прагнення успіху.

Таким чином, наукова бібліотека ХНУ, як один з головних підрозділів університету, не лише допомагає у вирішенні найскладніших проблем навчання і розвитку, але й сприяє виробленню ціннісних орієнтацій, впливає на формування у стінах закладу інтелектуального та культурного середовища, створює атмосферу творчої зацікавленості студентської молоді у навчанні, науці, мистецтві, дозвіллі.

Використана література

1. Молчанова, С. Роль бібліотеки ВНЗ у формуванні ціннісних орієнтирів молоді в нових умовах / С. Молчанова // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. — 2015. — № 1. — С. 39-43.
2. Оболенська Т. Нова парадигма виховної роботи в університеті /Т.Оболенська //Вища школа.-2011.-№12.-С. 66-74.
3. Сайт бібліотеки ХНУ [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://lib.khnu.km.ua/inf_res_bibliogr/bibl_TUP.htm

4. Шкира, О. Комфорт бібліотечного простору як запорука всебічного розвитку майбутнього фахівця / О. Шкира// Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського. — Вінниця : Нілан-ЛТД, 2014. — С.281-286.

В докладе подчеркивается важность культурно-просветительской и воспитательной деятельности библиотек вузов, освещается опыт воспитательной работы научной библиотеки Хмельницкого национального университета, который способствует формированию у студенческой молодежи высокого патриотического сознания, здорового образа жизни, гуманистического мировоззрения.

Ключевые слова: библиотека, культурно-просветительская деятельность, воспитательная работа, национально-патриотическое воспитание, проектная деятельность, чтение.

The report stresses the importance of cultural and educational activities the libraries university, highlighted the experience of educational work Research Library Khmelnytsky National University, which promotes in students of high patriotic consciousness, healthy lifestyle, humanistic worldl view.

Keywords: library, cultural and educational activities, educational work, national-patriotic education, project work, reading.

Баланюк Т.М.,
провідний бібліотекар відділу обслуговування
наукової бібліотеки Хмельницького національного університету
м. Хмельницький

Використання медійних технологій в роботі бібліотеки

Сьогодні відбувається такий стрімкий розвиток нових технологій, що зазвичай висловлювання кого-небудь про неможливість це зробити переривається голосом того, хто це вже робить

Альберт Хаббарт

Визначено основні види мультимедійних технологій та напрями їх застосування. Розглядається створення мультимедійних продуктів у бібліотеках для реклами ресурсів та послуг.

Ключові слова: мультимедійні технології, бібліотеки, просвітницька робота, бібліотечні сайти, віртуальні книжкові виставки, презентації.